

نگاهی مقایسه‌ای به ترانه‌های رپ و بحرطویل در شعر فارسی

(باتمركز بر اشعار محمدرضا شایع)

شهرام احمدی* / امیرحسین قنبری مستانی**

چکیده

موسیقی رپ از جمله سبک‌های موسیقی می‌باشد که ریشه در موسیقی غربی و زیرمجموعه‌ای از سبک هیپ‌هاپ بوده که نام آن با اعتراض و شکوه همراه بوده است و طرفداران زیادی در سراسر جهان داشته و در کشور ما نیز علی‌رغم هواداران بسیار به ویژه میان نسل نوجوان و جوان، اما گونه‌باید و شایسته است به آن توجه نشده است و مورد پذیرش اهل موسیقی و ادب نمی‌باشد. بحرطویل یکی از قالب‌های پرکاربرد در ادب فارسی است که از قرن نهم و دوره صفویه به عنوان آغاز رسمی این قالب نام برده می‌شود، قالبی که به دلیل آزادی و تکرارهای نامحدودی که در تکرار یک رکن دارد مورد علاقه شاعران می‌باشد. در رابطه با موسیقی رپ و پیوند آن با بحرطویل نظرات متفاوت و اختلافاتی وجود دارد که این مقاله درصدد آن است که ابتدا به موسیقی رپ از طریق زیبایی‌شناسی و صورخیال به آن وجهه ادبی داده سپس مقایسه‌ای بین ترانه‌های رپ و بحرهای طویل انجام دهد و طبق تحلیل‌های انجام شده در این مقاله علاوه بر وجه ادبی و موسیقایی این سبک، شباهت‌هایی همچون کوتاهی و بلندی ابیات، سادگی و روایی، انتقاد و تعریض به اوضاع اجتماعی و تفاوت‌هایی همانند قافیه واحد و ردیف راه وجود دارد.

کلیدواژه: ترانه، رپ، فرم و محتوا، بحرطویل، شایع، موسیقی

sh.ahmadi@umz.ac.ir

*استادیار دانشگاه مازندران

ghanbariamir۵۸@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مازندران

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

در رابطه با شباهت و تفاوت های بحر طویل و ترانه رپ از نظر فرم و محتوا کاری پیش از این انجام نشده است. این یک موضوع نو و بدیع می باشد که این پایان نامه در صدد بررسی و واکاوی آن است و به همین دلیل نمی توان پیشینه ای برای این موضوع عنوان کرد اما آثار ذیل با عنوان پیشنه درانی جستار پژوهش مورد مراجعه قرار گرفته است:

- مقاله ای با موضوع گونه شناسی گفتمان های موسیقی رپ ایرانی - فارسی نوشته مسعود کوثری و محمد مهدی مولایی در سال ۱۳۹۱ نگارش شده است. در این پژوهش در رابطه با گفتمان های اصلی رپ فارسی در ایران از نگاه جامعه شناسانه با استناد به روش دو فیلسوف به نام های لاکلا و موفه بحث نموده و موضوعاتی که در این پژوهش و تحلیل برجسته شده به دودسته اصلی و حاشیه ای تقسیم میشود که زیر مجموعه هایی مانند لذت طلبی، رپ خیابانی، اعتراض رادیکال، شش و هشت، انتقادی اخلاق گرا، بازگشت به خویشتن دفاع از حقوق زن و... را شامل می شود.

- عنوان مقاله بعدی تحلیل محتوای گفتمان رایج موسیقی سنتی و موسیقی رپ نوشته ی زهرا اکبری، بیتا شاه منصوری و بی بی سادات میراسماعیلی در سال ۱۳۹۵ است. این تحقیق موسیقی رپ و سنتی را از نظر گفتمان و محتوا در ده سال اخیر بررسی کرده و از ترانه های محمدرضا شجریان و یاسر بختیاری (یاس) استفاده نموده است. شاخص هایی همچون زندگی، روزگار، تلاش؛ ایران، مرگ، پیروزی، آزادی ترس، خون و.. در این پژوهش مورد مقایسه قرار گرفته است.

- مقاله ای نیز با عنوان پنداشت از موسیقی رپ (مطالعه ای در بین طرفداران) نوشته فردین علی خواهی در سال ۱۳۹۲ منتشر شده است. در این پژوهش در رابطه با موسیقی رپ از پیدایش تا ورود به ایران و رویکردها و نظریات پیرامون رپ مانند تفاوت دو سبک رپ و پاپ، دلایل علاقه مندی به موسیقی رپ، به کارگیری کلمات رکیک در ترانه های رپ، رواج هنجارشکنی در جامعه، نظر خانواده درباره سبک رپ و ... می پردازد.

- در کتاب جامعه شناسی مصرف موسیقی نوشته محمد فاضلی در سال ۱۳۸۶ در تهران در رابطه با موسیقی های ایرانی و خارجی مطالبی قابل توجه در رابطه با موسیقی رپ مطرح کرده است.

- پوریا مفتون یکی دیگر از نویسندگان حوزه موسیقی محسوب می شود که در کتاب کالبد شکافی ژانر های موسیقی که در سال ۱۳۸۸ و در تهران منتشر نموده، تاریخچه ای از تکامل هنر ابتدایی، در سیر گشایش ژانرها و زیر ژانرهای متفاوت موسیقی در طول زمان تا قرن ۲۱ بیان شده است. ژانرهای متفاوتی چون: ترنس؛ تکنو؛ بلوز؛ جز بلوز؛ هیپ هاپ؛ راک اندرول؛ کانتری راک؛ هوی متال؛ و رپ که مباحث فصول کتاب را تشکیل داده است.. او هم چنین کتاب جامعه شناسی موسیقی زیر زمینی در تهران و در سال ۱۳۹۱ منتشر نموده که به بررسی سابقه و عوامل ورود و گسترش این نوع موسیقی در جامعه و افزایش مخاطبان آن در سالیان اخیر می پردازد و در ادامه با دلایلی که از لحاظ ادبی هم قابل توجه هست بیان می کند که موسیقی رپ به چه دلایلی وجه شعری و موسیقی و محبوبیت پیدا کرده است.

- ابراهیم نبوی نیز کتابی به نام آوای زیر زمین نوشته است و در سال ۱۳۹۲ و در لندن به چاپ رسانیده. او در این کتاب درباره ی انواع موسیقی های به اصطلاح زیرزمینی و هم چنین موسیقی سنتی و پاپ نیز سخن گفته است و در هر فصل جداگانه به

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

معرفی یک نوع موسیقی، پیشینه آن و چگونگی ورود آن به موسیقی کشور، ویژگی های آن، شاعران و خوانندگان مطرح داخلی آن سبک موسیقی و چند نمونه از آن شعر و موسیقی آورده و محتوا و فرم آن ها را با سلیقه شخصی خود مطرح می کند که در فصل دهم آن به موسیقی رپ می پردازد و علت مردمی و به گونه ای ادبی بودن و موسیقی بودن این سبک بحث می کند.

- سیدمهدی موسوی میرکلایی نیز در سال ۱۳۹۴ در کتابی به عنوان تاریخ تحلیلی ترانه ی فارسی در فصلی در رابطه با موسیقی رپ اختصاص داده که درباره ی چگونگی پیدایش موسیقی رپ، شاخصه های موسیقی رپ در ایران و گروه های مختلف رپ در ایران بحث نموده است.

- مقاله ای با عنوان بحرطویل فارسی نوشته ی حسن ذوالفقاری در سال ۱۳۸۵ نگارش یافته است. در این مقاله موضوع اصلی همان طور که از عنوانش آشکاراست، بحرطویل است. در این مقاله تعاریفی از بحرطویل از شفیی کدکنی و اخوان ثالث مطرح می شود. به پیشینه بحرطویل نیز اشاره شده که به قرن نهم باز می گردد. از دیگر موضوعات اشاره شده در این تحقیق از ویژگی ها، موضوعات، مقایسه با شعرنو، سرایندگان مشهور این بحر نیز سخن به میان آمده است.

- عنوان مقاله دیگر بحر طویل کمال فارسی نوشته ی نجیب مایل هروی در سال ۱۳۷۰ است. این پژوهش به سه بخش تقسیم می شود. بخش اول به تعریف و شاخصه های بحرطویل و چند نمونه از اولین بحرهای طویل از جمله عبدالعظیم مرعشی در قرن نهم پرداخته شده است. در بخش دوم به زندگی و احوال و آثار کمال بن غیاث شیرازی از نخستین سرایندگان بحر طویل سخن گفته و در بخش سوم نمونه اشعار او در بحرطویل ذکر می شود.

- مقاله ی نقد و تحلیل و سبک شناسی اولین بحر طویل فارسی نوشته ی یحیی کاردگر و نرگس مهدی که در سال ۱۳۹۱ چاپ شده است، موضوع اصلی آن شرح و تحلیل اولین بحرطویل فارسی که به عبدالعظیم مرعشی نسبت می دهند می پردازد. شرح مشکلات این شعر نیز موضوع دیگر این تحقیق است هم چنین این شعر را در سه سطح آوایی، لغوی و نحوی نیز تحلیل و واکاوی نموده اند.

- اخوان ثالث نیز در کتاب بدایع و بدعت ها و عطا و لقای نیما یوشیج که در سال ۱۳۹۶ منتشر شده است در بخشی از آن به تعریف و بررسی بحر طویل و سابقه ی آن پرداخته و آغاز آن را به عهد صفوی رسانده و نیز قدیمی ترین نمونه بحر طویل را به طرزی افشار شاعر آن دوره نسبت داده است.

- شفیی کدکنی در سال ۱۳۹۹ موسیقی شعر را به چاپ رساند که دارای چهار بخش بوده و در فصل سوم که صحبت از اشعار منثور است در بخشی درباره ی بحر طویل صحبت کرده و سابقه بحر طویل را به زمان عقب تر برده و نامه سید عبدالعظیم به امیر سلیمان از شاهان ری را یک بحر طویل دانسته است.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۲- مبانی تحقیق

واژه موسیقی معرب از واژه music است که خود از واژه muse که هردو یونانی هستند، گرفته شده است. تعریف های بسیاری برای موسیقی وجود دارد که می توانیم این تعریف را جامع همه در نظر بگیریم. هنر آواز خوانی و نواختن سازها که آمیختن این دو بایکدیگر در مخاطب و شنونده تولید غم یا شادی کند و عواطف و احساسات او را تحریک نماید (فرخاری، ۱۳۹۹: ۱/۲۵۰). (<https://shersaz.ir/۲۵۰۱/>).

پیوند شعر و موسیقی

پیوند شعر و موسیقی؛ پیوند دو هنری است که از آغاز پیدایششان به دلیل نقاط مشترک بسیار با یکدیگر آمیخته شده و حاصل این آمیزش تابدین جا آفرینش آثار بی همتایی بوده است که در کلیه ی فرهنگ های بشری وجود داشته و دارد و به صورت یکی از پایه ای ترین علوم در شاخه هنر موسیقی تبلور نموده است (بزرگ نیا، ۱۳۹۶: ۳۰). در ارتباط با پیوند شعر و موسیقی و پیشینه پیدایش و پیوند این دو بایکدیگر نظریات و عقاید بسیار و متفاوت به چشم می خورد که قابل تامل و اشاره است. از کهن الایام دیده شده که جادوی کلام، همواره در کنار جادوی لحن قرار داشته است. پیوند و ارتباط این دو به زمانی باز می گردد که کارها به شکل گروهی انجام می شده است. انسان های نخستین رفتاری موزون در حین کار داشتند و با هم دست و پا را بالا و پایین می بردند، باهم ابزار رابه زمین انداخته و استراحت نموده و در حین این کارها صدایی را از خود خارج می کردند یا زمان برخورد اشیا، و همین آهنگ کار و ابزار دلیل شکل گیری ترانه های نخستین بود. همین ترانه ها و حرکات موزون بدن انسانها را به ساخت آلات موسیقی تشویق نموده و این ترانه ها نیز در طول تاریخ صیقل خوردند و متناسب با نوع کار و محیط اجتماعی و نیاز جامعه شعرهایی به آن ها اضافه شده و به سمت پختگی رفت (ملاح، ۱۳۶۵: ۹۵). شعر و موسیقی از گذشته پیوندی تنگاتنگ داشته و در ادبیات کلاسیک شعر در واقع همان زبان به اضافه موسیقی بوده و و ازدوران قدیم رقص (حرکات موزون)، آواز و شعر از ارکان مهم در آیین ملت های مختلف بوده است و حس زیبایی شناسی انسان در سرودن شعر بوده که او را به موسیقی و ترانه کشانده است شعر موسیقی الفاظ است (بیات، ۱۳۸۷: ۳۵). به طور کلی می توان نتیجه گرفت که شعر و موسیقی از زمانی که انسان به زبان و به کاربردن آواها برای ارتباط بادیگران و ارضای روح و درون خود پی برد، بایکدیگر پیوند خورده اند و همچنان نیز این ارتباط پابرجاست (فرخاری، ۱۳۹۹: ۱/۲۵۰). (<https://shersaz.ir/۲۵۰۱/>).

موسیقی رپ

امروزه موسیقی کلاسیک در غرب و موسیقی سنتی شرق با همه شکوه و بزرگی خود با رقیب جوان و پر شر و شوری رودر رو شدند، پدیده ای به نام موسیقی زیر زمینی که موسیقی رپ هم یکی از شاخه های آن است (غفاری، ۱۳۹۴: ۱/۱۵۳). (<http://www.harmonytalk.com/id/۱۵۳۱۶>).

اما کامل ترین و مقبول ترین تعریف موسیقی رپ را می توان این تعریف دانست:

رپ گونه ای از موسیقی سخن محور که بیان کلمات با ضرب و ریتم همراه است. بیشتر به موضوعات اجتماعی و اعتراضی می پردازد، بیان سریع و واضح واژگان از ویژگی های اصلی این سبک موسیقی می باشد..

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

گروهی ادعا کرده‌اند ریشه موسیقی رپ به جامائیکا در دهه ۱۹۶۰ میلادی گردد، زمانی که خوانندگان در مراکز تفریحی به جای صحبت کردن در میان پخش دو موسیقی، ترجیح دادند در حین پخش آن صحبت کنند. عده ای حتی به دوره‌های گذشته در دو سه قرن پیش اشاره کردند که بردگان در محافل رقص و آواز خود چیزی شبیه به رپ می‌خواندند. در نیجریه و گامبیا نیز تک خوانی‌هایی وجود داشته و دارند که طنزهای اجتماعی را به شکل ترانه و نقالی (چیزی شبیه استند آپ کمدی) اجرا می‌کنند که این بسیار به رپ کلاسیک تشابه دارد. اما به طور کلی و رسمی شکل گیری رپ از سیاه‌پوستان آمریکایی دهه ۷۰ میلادی (۱۹۶۰) در نیویورک و در محله‌های حاشیه‌ای و غالباً فقیرنشین برانکس که غالباً به گتو معروف‌اند، پدید آمد زمانی که تبعیض نژادی و ظلم و ستم سفیدپوستان، آن‌ها را به ستوه آورده بود به خیابان‌ها ریختند و برای بیان اعتراضات، حرف‌هایشان را به صورت ریتمیک و ترانه خواندند. دقیقاً از همین‌جا بود که سبک جدیدی از موسیقی پا به عرصه ظهور گذاشت و «رپ» نام گرفت که ابتدا و به دلیل پدیدآوردن‌گان آن، به «سی.ان.ان» سیاه‌پوستان آمریکا شهرت یافت. رپ بیشتر فرهنگ کوچه و خیابان است که با استفاده از ابزار و آلات بسیار محدود و ابتدایی، جلب توجه کرده است. نقاشی‌های بسیار هنرمندانه و مبتکرانه بر دیوارهای شهر (گرافیتی)، شعارنویسی با خط مخصوص (به عنوان امضا)، حرکات موزون پر تحرک در گوشه خیابان و ترانه خوانی با سبک خاص، همگی اجزایی از فرهنگ سبک موسیقی رپ هستند. کلام موسیقی رپ با بحر طویل شباهت ظاهری دارد. کلام تقریباً به مانند صحبت‌های عادی ادا شده و با ضربی قوی همراه می‌شوند. انقطاع‌ها و بازگشت‌ها در نحوه نواخت ضرب و صدای خراش ماندنی که توسط تبدیل صفحه گرامافون به یک ساز موسیقی ایجاد شده، تحرک و شوری برای شنونده ایجاد می‌کند (صنّعی، ۱۳۹۳: ۱۹۹).

ویژگی‌های سبک رپ: ضرب‌آهنگ تند، بی‌اعتنایی به ساختارهای آهنگسازی، بی‌اعتنایی به ساختارهای شعری و قافیه‌سازی، انتقاد با چاشنی طنز، بیان تلخ واقعیت‌های ناشنیده از معضلات اجتماعی و اقتصادی در طبقات پایین صناعات ادبی می‌توان نام برد (غفاری، ۱۳۹۴: ۱۵۳۱۶). (<http://www.harmonytalk.com/id/15316>).

موسیقی رپ در ایران نیز ابتدا به اسم گفتاواز در ایران رواج یافت گفتاواز که در بیان اول حتی شباهتی به واژه‌های متداول زبان فارسی ندارد، به نوعی توصیف نوع اجرای موسیقی رپ است؛ موسیقی که در آن معنای جملات بیشتر از ریتم و آهنگین بودن آنها مورد توجه قرار می‌گیرد این سبک اگر چه عمده‌تأثر از سبک رپ آمریکایی است، اما تمام ویژگی‌های آن را ندارد و برخی خصوصیات آن در رپ آمریکایی وجود ندارد. رپ فارسی در اواخر دهه ۱۳۷۰ خورشیدی در ایران شکل گرفته‌است. در اوایل دهه ۷۰ شمسی، گروه سندی با آهنگ مشهور «پری» این نوع موسیقی را به گونه‌ای مؤثرتر در دسترس طرفداران ایرانی قرار داد. متعاقباً در اواخر دهه ۱۳۷۰ خورشیدی موسیقی با این حال و هوا در یک برنامه تلویزیونی به نام «اکسیژن» در ایران پخش شد. این قطعه توسط شهاب حسینی مجری برنامه خوانده شد و تا حدودی مورد توجه قرار گرفت. تقریباً دو سال بعد از این رخداد، اولین آلبوم رسمی رپ فارسی در ایران توسط شاهرکار بینش‌پژوه با نام اسکانس منتشر شد. این آلبوم که در سبک رپ طنز بود، اولین آلبوم رپ فارسی بود که در ایران با مجوز رسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شد. (غفاری، ۱۳۹۴: ۱۵۳۱۶). (<http://www.harmonytalk.com/id/15316>).

بحر طویل

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بحر طویل یکی از قالبهای مورد استقبال شعر فارسی است که سرودن رسمی آن از دوره صفویه شروع شد. از دیدگاه فنی این قالب از تکرار نامحدود و دلخواه یک رکن عروضی سالم مانند ((فاعلاتن)) ساخته می شود. در زبان فارسی از دیدگاه زیبایی شناسی، این بحر بسیار ساده، زودپای و لذت بخش بوده و شاید به همین دلیل باشد که از قالبهای عامیانه و مردم پسند شعر فارسی بوده و شاعران مهم و جدی چندان به سراغ آن نمی رفتند. در رجزخوانی ها و جنگ های دوران قدیم برای ترساندن حریف هم از این بحر استفاده می شد. ترانه های رپ نیز تاثیر پذیرفته از مختصات فرمی زبانی بحرطویل است و آن را ادامه این نوع از شعر ها می دانند (موسوی میرکلایی، ۱۳۹۴: ۱۴۷). بهترین تعریفی که می توان از بحرطویل بیان نمود، این تعریف است: بحر طویل، یکی از قالب های شعری به نسبت جدید فارسی مبتنی بر تکرار پی در پی یک رکن عروضی صحیح به تعداد دلخواه شاعر، بیرون از محدودیت های عروض سنتی که در هر یک از بحر ها به رعایت نظم خاص تعداد ارکان تأکید کرده و هر مصراع هم قافیه پایانی دارد و هم قافیه میانی (رحیمیان، ۱۳۹۸).

خاستگاه بحر طویل را نمی توان در ادب فارسی دانست و به همین خاطر باید به ادب عرب مراجعه و آغاز آن را جست و جو کنیم. هرچند آقای ذوالفقاری می گویند:

خاستگاه بحر طویل، ایران است و این بحر از ابداع های ذوقی شاعران و گویندگان مردمی و صاحب طبع فارسی زبان است. تجربه بحر طویل را شاعران عربزبان به ویژه شاعران سبک عراقی، از زبان فارسی وارد ادب و شعر خود نموده اند و این گونه شعر با همین شاخصه ها به عنوان «بند» شهرت یافته است؛ تا آنجا که در پایان بندها «را» مانند اغلب بحر طویل های فارسی تکرار می شود.

سابقه تاریخی این نوع از ترانه ها به زمان آغاز شعرهای هجایی بر می گردد. باید گفت در صدسال حاضر ترانه هایی به شیوه بحرطویل در بین مردم بسیار رایج بوده اما با این فاوت که سخن و کلام بیشتر آن ترانه ها بدون محتوا و یا بسیار دور از عفت و بی پرده بوده است (ملاح، ۱۳۶۷: ۲۲۳).

اما سابقه بحر طویل در ادب فارسی را باید از قرن نهم و دوران صفویه به بعد دانست که نخستین و قدیمی ترین آثار در این بحر به آن زمان بر می گردد. شفیع کدکنی در موسیقی شعر قدیمی ترین نمونه بحر طویل را نامه ای می داند به ظاهر منشور که در کتاب «تاریخ طبرستان و رویان و مازندران» (۸۸۱ قمری) تألیف سید ظهیرالدین بن سید نصیرالدین مرعشی ضبط شده؛ اما از نظر شکل و وزن، بحر طویل محسوب می شود. که باید همین را قدیمی ترین اثر بحر طویل فارسی محسوب کرد.

اما از نظر ملاح شاید بتوان قدیمی ترین و متداولترین ترانه در بحرطویل را این شعر دانست:

اتل مثل توتوله گاوحسن چطوره هاچین و پاچین یه پات ورجین (ملاح، ۱۳۶۷: ۲۲۸).

زبان بحر طویل ساده و بی آرایش است و مقید به حدی نیست، فضای مورد نیاز عروضی برای بیان مطالب فراهم است، سجع ها و جملات مرصع و متالی به ویژه زمانیکه با صدای بلند خوانده می شود، آهنگی زیبا برای جلب توجه پدید می آورد. لحن و بیان طنزگونه در بحر طویل، خصوصاً در دوران اخیر با آزادی افکار و رواج مطبوعات، وسیله ای مؤثر برای بیان موضوعات سیاسی و اجتماعی به شیوه هزل آمیز بوده است؛ چنان که ابوالقاسم حالت مجموعه ای از این بحر را در کتاب بحر طویل های هدهد میرزا جمع آوری نموده است (ذوالفقاری، ۱۳۹۸: ۲۳۹۳۰۵). (<https://www.cgie.org.ir/fa/article/239305>).

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

محمد رضا شایع

محمد رضا شایع یکی از خوانندگان در حوزه رپ و هیپ هاپ می باشد. او سال ۱۳۷۲ در محله ی شاه عبدالعظیم استان تهران یا همان شهرری متولد شده است. شایع بعد از وارد شدن به دانشگاه به دلیل مشغله و کار زیادی ترک تحصیل و انصراف از دانشکده را انتخاب کرد و به فعالیت موسیقی خود ادامه داد. محمد رضا شایع همچون یاسر بختیاری، موزیک های اجتماعی زیادی را منتشر کرده است.

در حوزه هیپ هاپ ترانه های شایع با صدای هنرمند هایی چون حصین، تی دی، نیموش، کنیس، مهرداد هیدن و امیر خلوت آمیخته شده است. او از سن ۱۴ سالگی به موسیقی و سبک رپ علاقه پیدا کرد و راه خود را به سمت موسیقی هیپ هاپ آغاز کرد. وی ابتدایی ترین کار خود را در سال ۱۳۸۹ و در سن ۱۷ سالگی منتشر کرد که این ترانه، به روز خوب میاد نام دارد. جالب است بدانید که شایع از اوایل دوره کاری خود توانست مخاطب جذب کند و سرشناس شود.

او از ابتدا علاقه به خصوصی به خوانندگی در این سبک داشته است به گونه ای که حتی پول تو جیبی هایی که پدرش به او می داده را خرج رفتن به کافی نت می کرده است تا موزیک رپ دانلود کند. او همچنین در دوران تحصیلی دبیرستان برای شروع سبک رپ جدی تر شد و از همان سال ها شروع به نوشتن متن هیپ هاپ کرد و پس از سپری کردن دو سال یکی از همین متن ها را تمرین کرد و اولین آهنگ خود را در فضای مجازی به انتشار رساند. او اکنون یکی از بزرگترین و محبوبترین شاعران حاضر در حوزه ی رپ است (میرزایی، ۱۴۰۰: ۱۸۸، ۶۸۴). (<https://arga-mag.com/684188>).

۳- تحلیل و بررسی

نمونه اشعاری از محمد رضا شایع را بر پایه ۴ بخش بدیع، بیان، موسیقی و زبان به منظور وجهه ادبی و شعریت بخشیدن به موسیقی رپ و همچنین آشکار ساختن پیوند این سبک با بحر طویل از نظر فرمی و محتوایی تحلیل شده است.

- محکم تر از پول لای کلی دشمنو دوست اون وایساد پشتمو دوخت/ انگار ایندغه نوبتمون شده بود

- یه چی می گفت نه ایندغه رو بمون

هرچی دلت می خواد و بگو/ زندگی کوتاهه مثل دور موت/ خودت خوب می دونی پس بکن و بتو

- درس تعطیل کردم از بیخ خندیدن بهم و قلمم نریخت/ این مسیر برگشتی نبود نبود مثل هر رفتنی

- من اومدم ما شم با تو/ تو جاده خاکی همراه شم با تو/ هیچی از این دنیا تو جیبام نی یه عمر کردم تو شلوارم پاتوق

- تو این اتاق ده متری هر روز بیشتر از دیروز نخ کش می شم/ همه نگاه می کنن تو دستت چی هست

- حیف که رپ نسبیه است/ اوضاع برای ما از دم قسطی رفت / پول حواسمو پرتش می کرد

اومد دنیا وقتی بارون می زد / سریع گذشت ولی اروم پیش رفت دید ادم ها چطور داغون می شن

- هنوز زنده ام بی منت هی ساختم هی رفت زیرش نه/ باز کردم و یکی تعطیلش کرد هیچی رو هیچکی نمی کنه تقدیمت مرد

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

- صد بار هم خورد کفگیرت تش دویست دفعه بگو من می‌رسم / بلند شم من از هر کی بهتر همه باید تسلیم تصمیمت شن

- من نمی‌دونم کی کجا گفت کی چیکار کرد کی جا خورد خودمو نگه داشتم تو این اتاق خوش

- دزدیم انگار رفتیم تو سانسور رپ شطرنجی ترین تصویر سال شد / انگار همه قاتلا کشک کاسب ها کشک هنر و رپ و راه ما کج

- بگو رو صورت هاشون آب پاشن نبندن راه اضافه پا چپ / دیدی چند تا من ما بیا کرد دیگه نمی‌خوایم اگه باشه با شرط

(شایع، ۱۳۹۴: <https://t.me/shayeaoficial>)

موسیقی: ۱- موسیقی بیرونی: از لحاظ بحر عروضی شاعر آمده از بحر طویل بهره برده است که تا بتواند با مخاطب ارتباط بیشتری برقرار کند و در آن خبری از تساوی مصراع ها و هجاها نیست.

۲- موسیقی کناری: در به کار بردن قافیه وردیف شاعر پیرو شعر آزاد نیمایی بوده و لازم ندانسته همه جا آنها را استفاده کند و مصراع ها را کوتاه و بلند و متناسب با نیاز و مطلبی که بیان می کند تنظیم و به کار می برد.

زبان:

در بخش زبان شعری نیز شاعر از قابلیت زبان فارسی بهره برده و ساختار نحوی و ارکان جمله را جابجا کرده تا هم به زبان مخاطب نزدیک شده و وجه شعر گونه بیشتری به واژگان خود دهد. همچنین حذف واژگان و مختصر نویسی نیز صورت گرفته است تا به زبان گفتار نزدیک شود.

من اومدم ما شم با تو / توجاده خاکی همراه شم با تو .

همچنین شبه جملات نیز در اشعار رپ کاربرد بسیار دارد. شاعر در این شعر از کلماتی بهره برده است که ادبی محسوب نمی شود اما طبق ویژگی شعر نو به این دلیل که مخاطب از آن واژگان در زبان روزمره خود استفاده کرده و در دایره واژگان او بیگانه نیست خاصیت ادبی پیدا می کند (شفیع کدکنی، همان).

انگار همه قاتل ها کشک کاسب ها کشک / هنر و رپ ما کج

و گفگیر ته دیگ ... کلماتی هستند که ادبی نبوده اند اما با توجه به این ویژگی شعر نیمایی شاعر در اشعار خود به کار برده است.

تخیل (صور خیال)

از نظر کاربرد صور خیال به دلیل فراوانی صنایع بدیع و بیانی به صورت بیت بیت بررسی خواهیم نمود .

- محکم تر از پول لای کلی دشمنو دوست

اون وایساد پشتمو دوخت / انگار ایندغه نوبتمون شده بود / به چی میگفت نه ایندغه رو بمون

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بدیع لفظی : دوست و دوخت : جناس مضارع

بدیع معنوی : دشمن و دوست : پارادوکس

بیان: تشبیه تفضیل شاعر به پولی که میان دو چیز قرار دارد که میگوید از آن نیز محکمتر هستم اون استعاره از موسیقی رب که در این صورت تشخیص نیز داریم و پشت دوختن رو به رپنسبت داده که یک ویژگی انسانی است.

پشت دوختن: کنایه از پشتیبانی کردن کنایات استفاده شده در این اشعار جنبه و کاربرد عامیانه نیز بالطبع دارند .

هرچی دلت می‌خواد و بگو/زندگی کوتاهه مثل دور موت/خودت خوب می‌دونی پس بکن و بتو

بدیع لفظی : واج آرای حروف خ و ت ، بگو و بتو : جناس مضارع ،

بیان: تشبیه زندگی به اندازه ی مو تازه اصلاح کرده در کوتاه بودن و ناچیز بودن که شاعر می‌گوید زندگی کم است خوب استفاده کن از آن.

-درس تعطیل کردم از بیخ خندیدن بهم و قلبم نریخت / این مسیر برگشتی نبود نبود مثل هر رفتنی

بدیع لفظی : واج آرای بین ب و ت و ر ، ارایه تکرار در نبود

بیان : از بیخ خندیدن به کسی کنایه از تمسخر کردن / ریخت قلب کنایه از ترسیدن

-من اوادم ما شم با تو/تو جاده خاکی همراه شم با تو/هیچی از این دنیا تو جیام نی یه عمر کردم تو شلوارم پاتوق

بدیع لفظی : جناس تام : تو به معنای در و دیگری ضمیر دوم شخص مفرد ، واج آرای م ، ت ، ر و ش، من و ما جناس مضارع، ضمائر شخص، تکرار در واژه تو

بدیع معنوی : جیب و شلوار مراعات نظیر ، من و تو ، ما تناسب

بیان :جاده خاکی : استعاره از مشکلات و چالشهای زندگی شاعر در رسیده به هدف خود

اشاره به پستی بلندی های رایج در زندگی هر فرد که شاعر مستثنی نبوده است .

-تو این اتاق ده متری هر روز بیشتر از دیروز نخ کش می‌شم / همه نگاه می‌کنن تو دستت چی هست

بدیع لفظی : دست و هست جناس مضارع ، واج آرای حروف ت ، ش،رو م

بدیع معنوی : ایهام در نخ کشیدن ۱- سیگار کشیدن که در این صورت میتوان مجاز به علاقه جزییه گرفت

۲-نخ کش شدن لباس که به این معنا کنایه از از بین رفتن است

بیان : اتاق ده متری مجاز از خانه کوچک علاقه جزییه / شاعر خودش را به لباسی تشبیه کرده که در حال نخکش شدن و نابودی هست

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

بدیع معنوی: مراعات نظیر بین پول، نسیه، قسط

بیان: اوضاع قسطی رفتن کنایه از وعده و امید تهی و بیهوده دادن به خود

اومد دنیا وقتی بارون می‌زد / سریع گذشت ولی اروم پیش رفت دید ادم ها چطور داغون می‌شن

بدیع لفظی: واج آرایی بین حروف در،

بدیع معنوی: ایهام تناسب: گذشت ۱- بخشیدن و گذشت کردن ۲- عبور کردن، سریع و آرام: تضاد

-هنوز زنده ام بی منت هی ساختم هی رفت زیرش نه باز کردم و یکی تعطیلش کرد هیچی رو هیچکی نمی‌کنه تقدیمت مرد

بدیع لفظی: واج آرایی در حروف ه، ک، ی / هیچی و هیچکی: جناس زاید مختلف آخر، تکرار واژه هی

بدیع معنوی: باز کردن و تعطیل کردن: تضاد

-صد بار هم خورد کفگیرت تش دویست دفعه بگو من می‌رسم بلند شم منه از هر کی بهتر همه باید تسلیم تصمیمت شن

بدیع لفظی: واج آرایی: ه، س، ت، ب، هر و بهتر جناس شبه اشتقاق

بدیع معنوی: مراعات نظیر ک صد و دویست

بیان: کفگیر به ته دیگ خوردن کنایه از به چیزی نرسیدن

من نمی‌دونم کی کجا گفت کی چیکار کرد کی جا خورد/ خودمو نگه داشتم تو این اتاق خوش

بدیع لفظی: واج آرایی ک وی / تکرار واژه کی و کجا / خورد و خود جناس ناقص

بیان: جا خوردن کنایه از پنهان شدن / اتاق مجاز از خانه

-دزدیم انگار رفتیم تو سانسور رپ شطرنجی ترین تصویر سال شد انگار همه قاتلا کشک کاسب ها کشک هنر و رپ و راه ما

بدیع لفظی: واج آرایی ک، ر، س / تکرار واژه کشک

-بگو رو صورت هاشون آب بپاشن نبدن راه اضافه پا چپ دیدی چند تا من ما بیا کرد دیگه نمی‌خوایم اگه باشه با شرط

بدیع لفظی: واج آرایی در ب، ر، پ

بیان: آب پاشیدن به صورت در این جا کنایه از بیدار شدن و دیدن حقیقت

شکل و قالب:

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

شکل ظاهری شاعر از قالب آزاد یا نیمایی استفاده کرده است و قالب های سنتی را برای بیان محتوا و شعر خود مناسب ندانسته است با توجه به محدودیت وزنی و قافیه که دارند. شاعر قافیه را هر زمان که لازم دانسته استفاده و خود را مقید به رعایت قوافی نکرده است. و مصراع ها نیز گاهی کوتاه و بلند و حتی قافیه درونی آورده است.

محتوا:

این شعر و ترانه در واقع نوعی تجربه شخصی و سرگذشت شاعر و مسایل و مشکلاتی که در راه رسیدن به خوانندگی رپ با آنها مواجه شده است و شاعر گاهی مستقیم و غیر مستقیم در کنار سرگذشت خود به انتقاد از وضع جامعه و مردم می پردازد. در ابتدا اشاره به این موضوع دارد که علاقه به موسیقی رپ و پول در مقابل آن ارزشی ندارد و تنها انگیزه او برای ادامه زندگی رپ بوده است و اشاره به کوتاهی فرصت زندگی و بهره بردن از آن و بی توجهی به حرفای دیگران و تلاش کردن برای رسیدن به آرزوهای خود و پرهیز از ناامیدی نکته دیگر این شعر است، انزوا گزینی که از دوران سلطنت پهلوی اول وارد ادبیات شد در این شعر نمود پیدا کرده و شاعر در شرایط فعلی که دیگران کمکی به او نمی کنند تنهایی را ترجیح می دهد. با آوردن کلماتی مثل پول، نسبه و قسط انتقاد از پول پرستی و وضع معیشت مردم و انتقاد از نظام بانکی و اقتصادی پرداخته. اشاره به نوعی خفقان و عدم آزادی بیان و قانونی ندانستن موسیقی رپ که زبان اعتراضی مردم است و با آوردن کلمات مثل سانسور و شطرنجی به این موضوع می تازد و در انتها نیز تشویق مردم به بیدار شدن از خواب و دیدن حقیقت و ایجاد وحدت و همدلی برای رفع مشکلات اشاره می کند.

مقایسه میان بحر طویل و موسیقی رپ:

۱- یکی از ویژگی های بحر طویل که در موسیقی رپ نیز به چشم می خورد، نگارش آن به شکل افقی و نثر وار هست. و به این دلیل به بیت و مصراع بحر طویل بند گفته می شود و این اسم را برای ترانه رپ نیز علاوه بر این ویژگی افقی و نثر واری، به دلیل شکل ظاهری نگارش ابیات که مانند بند نوشته و فاصله گذاری می شود به کاربرد.

ما که رفتیم و گذشتیم ...

از این کوچه سفر کرده و در راه دگر پای به خدمت بگرفتیم.

از این قافله ظلم حذر کرده به کوی دگری پای گرفتیم.

نشستیم و دو صد نقشه کشیدیم که اینگونه از این کوچه گذر کرده و آن گونه

از این شهر سفر کرده به آن کوه که سر تا قدمش تیشه فرهاد نشسته است و یا

سینه شیرین سر هر تیغه کوهش بشکسته است نشینیم؟ (نظری، ۱۳۹۲: ۳، <http://www.faryade-sokot.blogfa.com/?p=۳>).

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

-من اومدم ما شم با تو/تو جاده خاکی همراه شم با تو/هیچی از این دنیا تو جیام نی یه عمر کردم تو

شلوارم پاتوق-تو این اتاق ده متری هر روز بیشتر از دیروز نخ کش میشم/ همه نگاه میکنند تو دستت چی هست ؛

هنوز زنده ام بی منت هی ساختم هی رفت زیرش نه

در این نمونه مقایسه شده از بحر طویل شاعر بحر طویل با توجه به مقتضای مطلب خود جملات خود را کوتاه و بلند نموده اما حالت نثروار خود را حفظ نموده و تمام این جملات به صورت افقی نوشته شد و ارتباط خود را حفظ کرده اند. اگر اشعار را در کنار هم و بدون فاصله بنویسیم این ارتباط به همان شکلی است که در این قالب کوتاه و بلندی نیز وجود دارد. و این وجه تسمیه مصراع به بند در بحر طویل در این شعر رپ نیز قابل مشاهده است چنانکه که بیشتر اشاره شده است.

۲- ساده و عامیانه بودن شباهت دیگری است که در این دو قالب به چشم می خورد. زبان مورد استفاده در بحر طویل چه در نمونه های کهن چه در نمونه های معاصر ساده و قابل فهم بوده است. موسیقی رپ علی القاعده به دلیل این که به موسیقی عامه پسند و مردم شهره است از زبان و ادبیات عامیانه استفاده می نماید.

مردم شهر به هوشید...؟ هر چه دارید و ندارید بپوشید و برقصید و بخندید که امشب سر هر کوچه خدا هست. روی دیوار دل خود بنویسید خدا هست. نه یک بار و نه ده بار که صد بار به ایمان و تواضع بنویسید خدا هست... خدا هست (نظری، ۱۳۹۳: ۲۵۲۴۴، <https://sherenab.com/poem/۲۵۲۴۴>).

در این شعر سروده شده در بحر طویل، زبان آن ساده و عامیانه است و برای فهم آن مخاطب به تکلفی دچار نخواهد شد.

-صد بار هم خورد کفگیرت تش دویست دفعه بگو من می رسم/بلند شم من از هر کی بهتر همه باید تسلیم تصمیمت شن/ بگو رو صورت هاشون آب بپاشن نبندن راه اضافه پا چپ/دیددی چند تا من ما بپا کرد دیگه نمیخوایم اگه باشه با شرط

در این شعر رپ نیز زبان ساده و عامیانه استفاده شده است و فراتر از آن که اصلاحات عامیانه نیز به کار رفته است و این دلیلی محکم و واضح برای اثبات این ویژگی است که موسیقی رپ، موسیقی عامه و شباهت دیگر آن با بحر طویل است. شاعر در اینجا درباره شرایط زندگی خودش بحث می کند و برای بیان آن از لغات و اصطلاحاتی استفاده کرده است که در بین مردم رایج و آشناست.

۳- کاربرد آرایه های بدیعی و بیانی شباهت دیگری است که می توان بین این شعر و بحر های طویل اشاره کرد. یکی از ویژگی های بحر طویل که باعث تاثیر مضاعف بر مخاطب می شود همین شگردهای شاعرانه و صورخیال است و این قابلیت در اشعار رپ به وفور وجود دارد و حتی به جرات می توان بیان کرد که یکی از اصلی ترین پایه های موسیقی رپ همین وجود فراوان صور خیال به ویژه کنایه و تشبیه دانست.

حق مُرده و، باطل سر بازار به جاماند

در خواب جهالت، گذرازیادیه، نتوان ماند (مهرآبادی، ۱۳۹۵: ۴۹۲۵۰، <https://sherenab.com/poem/۴۹۲۵۰>).

در این نمونه ها از بحر طویل آرایه های بدیعی و بیانی بسیار وجود دارد از کنایه نمونه اول دل خون بودن

تا سجع و واج آرایه موجود در نمونه بعدی مانند طیور، حور، واج واو، س ت /اضافه تشبیهی خواب جهالت و...

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

-تو این اتاق ده متری هر روز بیشتر از دیروز نخ کش میشم / همه نگاه میکنند تو دست چپ هست

بدیع: دست و هست جناس مضارع، واج ارایه حروف ت، ش، رو م /

بدیع معنوی: ایهام در نخ کشیدن ۱- سیگار کشیدن که در این صورت میتوان مجاز به علاقه جزئی

گرفت. ۲- نخ کش شدن لباس که به این معنا کنایه از از بین رفتن است.

۵- شباهت دیگری که در تمام ترانه های بررسی شده به آن اشاره شده است کوتاهی و بلندی ابیات استو شاعر با وجه به نیاز مطلب این کوتاهی و بلندی را به کار می برد. این ویژگی در بحرطویل نیز موجود است و دلیل آن این است که شاعر مانند دیگر قوالب که در آن مجاز به کاربرد چهار، شش و هشت رکن عروضی سالم یا غیر سالم است، در بحر طویل این تعداد به ۲۰، ۴۰، یا ۱۴۰ رکن عروضی سالم یا بیشتر گسترش پیدا می کند (مثال شماره ۱).

۶- از جمله موضوعاتی که به ویژه بعد از مشروطه وارد بحرطویل فارسی شده است و بسیار مورد توجه شاعران قرار گرفته است، انتقاد از وضعیت سیاسی و اجتماعی به شیوه طنز و غیرمستقیم است.

لازم نبود سواد و تحصیل اینها همه نیست جز اباطیل احسنت و صحیح، گو به تعجیل کان هست سواد و هم کتابت شاید بکنند انتخابت گر قول دهی که مثل آدم هرگز نرنی ز نیک و بد دم گشته است و کالتت مسلم لبخند زند حقوق نابت شاید بکنند انتخابت (حالت، ۸۰: ۱۳۵۰).

این شعر که در بحر طویل است به گونه ای طنز و طعنه آمیز به وضعیت کامل انتخاب نمایندگان مجلس در دوره پهلوی اشاره می کند و از بی سواد نامزد ها و پذیرفته شدنشان انتقاد می کند.

در موسیقی رپ نیز بیش از ۹۰٪ مطالب انتقاد از وضعیت سیاسی و اجتماعی است که هم به صورت مستقیم هم به صورت طعنه آمیز بیان می شود.

((شام و ناهارو با همیم، کرما رو سرخ میکنه خوب میزازه مغز پخت شه تن جفتمون ملافه اس، اون لباس عروسشه من کت شلوارم شکمش داره گرد میشه کم کم، چند ماه دیگه منم دختر دارم)).

در اینجا شاعر از فقر و سختی شرایط ازدواج برای جوانان بحث و انتقاد می کند و با تعریضی طنزوارانه می گوید که در این دنیا نمیتوان ازدواج کرد و به معشوق خود رسید و سر وسامان گرفت و در دنیای پس از مرگ می شود ازدواج کرد و پدر شد چون خبری از فقر و شرایط ازدواج نیست تا مانع آنها شود.

نتیجه

۱- موسیقی رپ یکی از سبک های موسیقی در جهان است که جنبه اعتراضی داشته و این اعتراض هم در فرم هم در محتوای آن مشخص است.

۲- برخلاف این تصور و باور که به موسیقی رپ و اشعار آن نمی توان وجهه شعری و ادبی داد، وجود شاخص های موسیقایی و ادبی در این سبک این موضوع را رد می نماید.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

۳- موسیقی رپ و بحرطویل دارای پیوندهایی همچون کوتاهی و بلندی ابیات، عامیانه و سادگی زبان، اعتراض و تعریض، وجود صورخیال به ویژه سجع و تفاوت هایی همچون قافیه پایانی و ردیف را می باشند.

منابع و مآخذ:

- ۱- اکبری، زهرا، شاه منصور، بیتا و میراسماعیلی، بی بی سادات (۱۳۹۵)، (تحلیل محتوای گفتمان رایج موسیقی سنتی و موسیقی رپ)).
- ۲- بزرگ نیا، اردشیر (۱۳۹۶)، پیوند وزنی شعر و موسیقی: ریتم در عروض، چاپ اول، تهران: انتشارات هنر و فرهنگ.
- ۳- بلانده، محمود (۱۳۹۲)، (ساختار بحر طویل در موسیقی و شعر: بررسی تطبیقی سه گونه ی بحر طویل در حوزه موسیقی نواحی و موسیقی عامه پسند ایران)).
- ۴- بیات، حسین (۱۳۸۷)، سرگردانی میان معنا و بی معنایی: جایگاه شعر در موسیقی عامه پسند/امروز. نشریه پژوهش های ارتباطی - شماره ۵۳، بهار ۱۳۸۷، صص ۳۳ - ۵۰
- ۵- حالت، ابولقاسم (۱۳۷۷)، بحرطویل هدهدمیرزا، تهران: انتشارات سنایی
- ۶- ذوالفقاری، حسن (۱۳۷۲)، (بحرطویل فارسی)). ادبیات و زبانها: شماره ۳۴ پاییز ۱۳۷۲. صص ۲۸ - ۳۷.
- ۷- رضوی فرد، حسین (۱۳۹۳)، (پیوند موسیقی و شعر: مطالعه و ارزیابی نمونه هایی از پیوند موسیقی و شعر در فرهنگ ایران قدیم و معاصر)).
- ۸- <http://www.chouk.ir/maghaleh-naghd-gotogoo/۷۷۹۷-۲۰۱۴-۰۴-۱۲-۰۵-۱۵-۸-۳۵.html> تاریخ دسترسی: ۱۵ آبان ۱۳۹۹.
- ۹- رحیمیان، هرمز (۱۳۹۸)، (بحرطویل)).
- ۱۰- شریفی، محمد؛ فرهنگ ادبیات فارسی، ص ۷-۲۶۶، نشر نو، معین، ۱۳۷۸، تهران.
- ۱۱- شفیعی کدکنی، محمد رضا (۱۳۸۰)، ادوار شعر فارسی: از مشروطیت تا سقوط سلطنت، تهران: نشر سخن.
- ۱۲- شفیعی کدکنی، محمد رضا (۱۳۸۶)، موسیقی شعر، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
- ۱۳- شفیعی، ساغر (۱۳۹۷)، (معرفی انواع سبک های موسیقی در دنیا)). <https://setare.com/fa/news/۲۳۲۱۱> تاریخ دسترسی: ۲۴ خرداد ۱۴۰۰
- ۱۴- شمیسا، سیروس (۱۳۹۳)، نگاهی تازه به بدیع، تهران: انتشارات تابش.
- ۱۵- شمیسا، سیروس (۱۳۹۳)، بیان، تهران: انتشارات تابش.
- ۱۶- صنیعی تهرانی، علیرضا (۱۳۹۳)، سبکهای موسیقی از بلوز تا امروز، چاپ اول، تهران: نشررهام
- ۱۷- علیخواه، فردین (۱۳۹۲)، پنداشت از موسیقی رپ (مطالعه ای در بین طرف داران). جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۱۱۱ - سال چهارم، شماره اول، بهار ۱۳۹۲، صص ۸۹.
- ۱۸- غفاری، مریم (۱۳۹۴)، (نگاهی به موسیقی رپ با رویکرد جامعه شناسی)).
- ۱۹- فاضلی محمد (۱۳۸۶)، جامعه شناسی مصرف موسیقی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ هنر ارتباطات.
- ۲۰- فتوحی، محمود (۱۳۹۰)، سبک شناسی: نظریه ها، رویکردها و روش ها، تهران: انتشارات سخن.

چهارمین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در فرهنگ، زبان و ادبیات فارسی

The 4th National Conference on Innovation and Research in Persian culture, language and literature

- ۲۲- فرخاری، احمد یاسین (۱۳۹۹)، ((پیوندشعرو موسیقی)). //shersaz.ir/۲۵۰۱/ تاریخ دسترسی: ۱۴ تیر ۱۴۰۰
- ۲۳- کاردگر، یحیی ومهدی، نرگس (۱۳۹۱)، نقد و تحلیل سبک شناسی اولین بحرطویل فارسی. بهار ادب ، شماره ۱۶ .
- ۲۴- کریمی، سعید (۱۳۹۹)، جریان شناسی موسیقی مردم‌پسند ایران، چاپ اول، تهران: نشر ماهریس .
- ۲۵- کوثری، مسعود و مولایی، محمد مهدی (۱۳۹۱)، ((گونه شناسی گفتمان های موسیقی رپ ایرانی - فارسی)).
- ۲۶- مایل هروی، نجیب (۱۳۷۰)، ((بحرطویل کمال فارسی))، ادیان، مذاهب و عرفان - سال ششم، شماره ۱ و ۲ بهار ۱۳۷۰، صص ۳۵۲-۳۷۴.
- ۲۷- محیط طباطبایی، سید محمد (۱۳۶۷)، ((بحرطویل ساعی شروانی)). فلسفه و کلام - شماره ۱۴، ابان ۱۳۶۷، صص ۷۸-۸۷.
- ۲۸- مفتون، پویا (۱۳۹۱)، جامعه شناسی موسیقی زیرزمینی، تهران: انتشارات کتابچین .
- ۲۹- ملاح، حسینعلی (۱۳۶۷)، پیوندشعرو موسیقی، چاپ اول، تهران: نشر فضا .
- ۳۰- موسوی میرکلایی، سید مهدی (۱۳۹۴)، تاریخ تحلیلی ترانه ی فارسی: بررسی جریان ها، انواع ترانه، گزیده ترانه های پس از انقلاب، چاپ اول، تهران: انتشارات بوتیمار .
- ۳۱- نبوی، ابراهیم (۱۳۹۲)، آوازهای زیرزمین، چاپ لندن.
- Dye , D.(2007).((The Birth of Rap: A Look)).
- <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7550286>
- Mize, C.(2014).((History of Rap – The True Origins of Rap Music)).
- <https://colemizestudios.com/how-did-rap-start/History of Rap – The True Origins of Rap Music>
- Jukely, T.(2018). ((Who started rap? A brief summary on the history of rap and hip-hop)).
- <https://fouroverfour.jukely.com/culture/history-of-rap-hip-hop>
- Penrice, R.R.(2019). ((Examining Rap’s Origins)). <https://www.dummies.com/education/history/american-history/examining-raps-origins>.